

EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 17.7.2012
COM(2012) 392 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Okrepljeno partnerstvo za odličnost in rast v Evropskem raziskovalnem prostoru

(Besedilo velja za EGP)

{SWD(2012) 211 final}

{SWD(2012) 212 final}

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Okrepljeno partnerstvo za odličnost in rast v Evropskem raziskovalnem prostoru

(Besedilo velja za EGP)

1. EVROPSKI RAZISKOVALNI PROSTOR V NOVEM GOSPODARSKEM IN POLITIČNEM KONTEKSTU

Izboljšanje uspešnosti evropskih raziskav za spodbujanje rasti in ustvarjanje delovnih mest

Znanje je valuta novega gospodarstva. Zato je vodilna vloga v svetu pri raziskovalni in inovacijski zmogljivosti, ki temelji na močni javni znanstveni bazi, ključna za doseganje dolgotrajne oživitve gospodarstva in zagotovitev položaja Evrope v nastajajočem svetovnem redu.

Neposredne tuje naložbe (FDI) v raziskave in razvoj v EU so v dobrem položaju ter se upirajo težnji po zmanjševanju skupnih FDI¹. Vendar kazalniki znanstvene kakovosti, odličnosti in učinka kažejo na slabšanje položaja EU v svetu in na stalno preseljevanje nadarjenih znanstvenikov.

Komisija je predlagala povečanje proračuna EU za raziskave in razvoj na 80 milijard EUR za pobudo Obzorje 2020, države članice pa so se zavezale k cilju EU, da bodo do leta 2020 v raziskovalne dejavnosti vložile v povprečju 3 % BDP EU. Vendar mora Evropa za čim večji dobiček iz te naložbe povečati učinkovitost, uspešnost in odličnost javnega raziskovalnega sistema.

Zato je **Evropski raziskovalni prostor (ERP)** središče strategije Evropa 2020 in njene vodilne pobude Unija inovacij (IU)² ter zato je Evropski svet pozval k dokončnemu oblikovanju ERP do leta 2014³. Cilj Unije inovacij je zagotoviti, da novi izdelki in storitve, ki temeljijo na znanju, znatno prispevajo k rasti in ustvarjanju delovnih mest, vendar je za doseg tega cilja ključna znanstvena baza, ki je resnično na svetovni ravni.

Najpomembnejši cilj ERP je torej zmanjšanje bega možganov, predvsem iz šibkejših regij, ter razsežne regionalne raznolikosti pri uspešnosti raziskav in inovacij, s čimer bi s pomočjo pametne specializacije dosegli odličnost po Uniji.

¹ „Internacionalizacija poslovnih naložb v raziskave in razvoj ter analiza njihovega gospodarskega vpliva“ – prihodnja študija GD za raziskave in inovacije Komisije.

² COM(2010) 546.

³ „Evropa potrebuje enoten raziskovalni prostor, da bi pritegnila nadarjene posameznike in naložbe. Zaradi tega je treba hitro odpraviti preostale pomanjkljivosti in do leta 2014 dokončno oblikovati evropski raziskovalni prostor, da bi vzpostavili pristen enotni trg znanja, raziskav in naložb“ – sklepi Evropskega sveta iz februarja 2011; sklepi Evropskega sveta iz marca 2012.

Kot pri predlogu Komisije za pobudo Obzorje 2020 je treba vse to doseči z uporabo pravil in postopkov, ki so za uporabnika čim preprostejši.

Oprelitev ERP – odpiranje in povezovanje raziskovalnih sistemov EU

ERP temelji na 27 nacionalnih raziskovalnih sistemih držav članic, ki se financirajo iz nacionalnih davčnih prihodkov. Sistemi se bodo še naprej razlikovali, če bo to koristilo EU in posameznim državam članicam, Evropa pa bo tako lahko izkoristila svojo znanstveno, kulturno in geografsko raznolikost. Odločilnega pomena je, da države članice in regije v skladu s pametno specializacijo oblikujejo lastne raziskovalne sisteme na podlagi svojih prednosti. Vendar morajo biti nacionalni sistemi bolj odprti drug za drugega in za svet, medsebojno bolj povezani in bolj interoperabilni, če naj ima globalno konkurenčni ERP za Evropo, v katerem sodelujejo vse države članice, vodilno vlogo pri spopadanju z velikimi izzivi.

To bo ustvarilo več konkurence in izboljšalo sodelovanje. Konkurenca zagotavlja dodelitev sredstev najboljšim raziskovalcem in raziskovalnim skupinam, sodelovanje pa omogoča najbistrejšim umom, da skupaj sodelujejo in pospešijo odkritja, s katerimi bi se spopadali z velikimi izzivi (s staranjem prebivalstva, energetske varnostjo, mobilnostjo, degradacijo okolja itd.), ter preprečuje nepotrebno podvajanje naložb v nacionalne raziskave in infrastrukturo.

Dokončno oblikovanje ERP z vidika odprte inovativnosti in vedno bolj skupne narave znanosti pomeni tudi uresničenje „pete svoboščine“⁴ – prostega pretoka raziskovalcev in znanstvenih spoznanj, tudi s pomočjo digitalnih sredstev⁵. Sledeča opredelitev ERP temelji na Lizbonski pogodbi⁶ in sklepih Evropskega sveta: *enotni raziskovalni prostor, ki je odprt za svet, temelji na notranjem trgu in omogoča prosti pretok raziskovalcev, znanstvenih spoznanj in tehnologije, z njegovo pomočjo pa Unija in njene države članice krepijo svoje znanstvene in tehnološke temelje, konkurenčnost in zmožnost skupnega soočanja z velikimi izzivi.*

Prednostne naloge ERP

Na podlagi analize prednosti in slabosti evropskih raziskovalnih sistemov⁷ in splošnega cilja, tj. vpeljave dolgoročnih postopnih sprememb pri učinkovitosti in uspešnosti evropskih raziskav do leta 2014, so **prednostne naloge ERP**:

- **učinkovitejši nacionalni raziskovalni sistemi** – vključno z večjo konkurenco znotraj nacionalnih meja in trajnimi ali večjimi naložbami v raziskave,
- **optimalno nadnacionalno sodelovanje in konkurenca** – opredelitev in izvajanje skupnih raziskovalnih načrtov pri velikih izzivih, povečanje kakovosti s pomočjo javnih natečajev po vsej Evropi ter vzpostavitev in učinkovito delovanje ključnih raziskovalnih infrastruktur na vseevropski ravni,
- **odprt delovni trg za raziskovalce** – za zagotavljanje odprave ovir pri mobilnosti raziskovalcev, usposabljanju in privlačnih poklicnih možnostih,

⁴ Sklepi predsedstva Evropskega sveta 7652/1/08, marec 2008.

⁵ Tj. neoviran spletni prostor za kroženje znanja in tehnologije – „digitalni ERP“.

⁶ Glej člen 179 Pogodbe o delovanju Evropske unije.

⁷ Glej rezultate predhodne ocene učinka, rezultate javnega posvetovanja ERP <http://ec.europa.eu/research/era/> in mnenje odbora za Evropski raziskovalni prostor 1215/11 iz decembra 2011.

- **enakost spolov in integracija načela enakosti spolov pri raziskovalnih dejavnostih** – za odpravo zapravljanja nadarjenih ljudi, ki si ga ne smemo privoščiti, in razširjanje pogledov in pristopov k raziskavam ter za spodbujanje odličnosti,
- **optimalno kroženje, dostop do znanstvenih spoznanj in njihovega prenosa, tudi s pomočjo digitalnega ERP** – za zagotavljanje dostopa do uporabe znanja vsem.

Dokončno oblikovanje ERP bo prineslo učinkovitost, kakovost, večji vpliv in nove priložnosti vsem državam članicam. To je priložnost za manj uspešne države članice, da prevzamejo odgovornost za preoblikovanje svojih raziskovalnih sistemov, nadaljujejo s postopkom pametne specializacije in pomagajo odpraviti inovacijski prepad. Pobuda Obzorje 2020 in strukturna sklada bodo to podprli.

Zunanja razsežnost je pomemben, medsektorski sestavni del ERP. Obravnavana bo pozneje leta 2012 kot del ločenega sporočila o strateških pristopih za izboljšanje in osredotočenje mednarodnega sodelovanja EU pri raziskavah in inovacijah.

Trenutne razmere

ERP ni na začetku poti. Od leta 2000 je opazen znaten napredek EU, držav članic, drugih sodelujočih držav in zainteresiranih strani.

Primeri napredka pri vzpostavljanju ERP

K ERP so prispevali zaporedni **okvirni programi** z neposrednimi⁸ in posrednimi ukrepi, vključno z glavnimi **pobudami Komisije**:

- Evropski raziskovalni svet, ki vključuje konkurenco na evropski ravni za odličnost pri pionirskih raziskavah
- projekti ERA-NET za usklajevanje evropskih, nacionalnih in regionalnih raziskovalnih programov (npr. E-Rare usklajuje približno polovico raziskav redkih bolezni v Evropi)
- pobude v skladu s členom 185, ki združujejo nacionalna in regionalna prizadevanja ter prizadevanja EU v enotne evropske programe (npr. metrološka pobuda EMRP združuje 44 % sredstev EU za znanosti o merah)
- dejavnosti Marie Curie, ki so omogočile mobilnost več kot 60 000 raziskovalcem

Pobude držav članic:

- ukrepi za bolj usklajeno politiko pri raziskovalnih infrastrukturah, npr. vzpostavitev Evropskega strateškega foruma za raziskovalne infrastrukture (ESFRI)⁹, ki je oblikoval prvi evropski načrt za raziskovalne infrastrukture in dve evropski

⁸ Znanstvena podpora Skupnega raziskovalnega središča (SRS) politiki EU.

⁹ http://ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf.

raziskovalni infrastrukturi, ki sta bili nagrajeni¹⁰ s statusom evropski konzorcij raziskovalne infrastrukture (ERIC¹¹), veliko drugih pa je začelih ali so v pripravi¹²

- skupno načrtovanje programov¹³ za spopadanje z velikimi izzivi, ki dobiva zagon in politično zavezo – npr. sporazum držav članic iz leta 2010 o smernicah o okvirnih pogojih za skupno načrtovanje programov za raziskave¹⁴ – poseben primer je Evropska zveza za energetska raziskovanje, ki izvaja vseevropske raziskovalne programe po načrtu SET¹⁵
- evropsko partnerstvo za raziskovalce¹⁶, ki vodi do izboljšanega upravljanja poklicnega življenja v raziskovalnih dejavnosti v številnih institucijah, je spodbudilo sprejetje Evropske listine za raziskovalce in Kodeksa ravnanja pri zaposlovanju raziskovalcev¹⁷ (Listina in Kodeks), ki ju je predlagala Komisija in so ju nekatere države članice prenesle v nacionalne kontekste ter ustvarile okvire za njihovo omogočanje¹⁸ z opaznimi rezultati
- skupno delo na prenosu znanja¹⁹, ki je pomagalo zagotoviti, da so države članice sprejele politike o razširjanju znanja

Skupnosti znanja in inovacij **Evropskega inštituta za inovacije in tehnologije** pomagajo pri vzpostavitvi vseevropskih partnerstev pri raziskavah, inovacijah in izobraževanju, ki bodo del pobude Obzorje 2020

Vendar je napredek v različnih državah članicah in pri različnih razsežnostih ERP neenakomeren. Čeprav je na primer raziskovalnim infrastrukturam koristila kombinacija strateškega organa, programa napredka in uredb, je izvajanje skupnih programov še vedno počasno, optimalne stopnje konkurence pa še niso bile dosežene. Tudi variabilnost med naprednejšimi državami članicami in državami članicami, ki zaostajajo, je predvsem opazna pri načinih širjenja znanja in pogojih ter obetih v raziskovalni karieri.

¹⁰ raziskava o zdravju, procesu staranja in upokojevanja v Evropi <http://www.share-slovenija.si/> ter infrastruktura za skupne jezikovne vire in tehnologije <http://www.clarin.eu/external/> [Evropska raziskava o socialni znanosti se je za status ERIC prijavila marca 2012].

¹¹ http://ec.europa.eu/research/infrastructures/index_en.cfm?pg=eric.

¹² Izvaja se deset od 48 projektov programa napredka ESFRI 2010, npr. tri raziskovalne infrastrukture za biologijo so se začele lani – Analiza in eksperimentiranje na ekosistemi (ANAE), Sistemi biologija–Evropa (ISBE) in Raziskovalna infrastruktura mikrobnih virov (MIRRI) [<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/522>] in drugih 16 bi se lahko začelo izvajati do konca leta 2012 http://ec.europa.eu/research/infrastructures/index_en.cfm?pg=preparatory_phase_projects.

¹³ COM(2008) 468; glej tudi spletni portal skupnega načrtovanja programov: http://ec.europa.eu/research/era/areas/programming/joint_programming_en.htm.

¹⁴ http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/voluntary_guidelines.pdf – smernice, ki so jih pozdravili sklepi Sveta 17166/10 iz novembra 2010.

¹⁵ www.eera-set.eu; COM(2007) 723.

¹⁶ COM(2008) 317 in sklepi Sveta 13671/08 iz septembra 2008.

¹⁷ Priporočila Evropske Komisije državam članicam C(2005) 576 – Listina določa okvir za upravljanje poklicnega življenja v raziskovalnih dejavnostih; Kodeks promovira odprto in transparentno zaposlovanje ter postopke ocenjevanja.

¹⁸ Npr. triletni pregled izvajanja konkordata Združenega kraljestva <http://www.vitae.ac.uk/> iz marca 2012.

¹⁹ Na podlagi Priporočila Komisije o upravljanju intelektualne lastnine pri dejavnostih prenosa znanja in kodeksu ravnanja za univerze in javne raziskovalne organizacije C(2008) 1329.

2. PRAGMATIČEN PRISTOP K DOKONČNEMU OBLIKOVANJU ERP DO LETA 2014 – ODGOVORNOST IN UKREPI

Zaradi časovnih omejitev je najučinkovitejši in najbolj pragmatični pristop do izpolnitve cilja do leta 2014 **okrepljeno** partnerstvo pri ERP med **državami članicami, Komisijo in zainteresiranimi raziskovalnimi organizacijami**²⁰, ki bo bolj poglobljeno, širše in učinkovitejše kot do zdaj. To pomeni dopolnitev **primarnega partnerstva v ERP** med državami članicami in Komisijo s sistematičnim vključevanjem zainteresiranih organizacij, kot je Science Europe (ki združuje organizacije za financiranje in izvajanje raziskav), kjer je to potrebno.

Zainteresirane raziskovalne organizacije imajo jasno vlogo, ki je nova in pomembna. Sklada se z njihovimi željami, odzivom na javno posvetovanje ERP in večkratnimi pozivi Sveta²¹. Temelji na predhodnih pobudah zainteresiranih strani, kot je program napredka ERP, ki so ga pripravili Evropska znanstvena fundacija (EZF)/ Evropsko združenje vodij organizacij za financiranje in izvajanje raziskav (EUROHOC)²² in vrste neformalnih tristranskih simpozijev²³, ki vključujejo visoke predstavnike držav članic, organizacije za financiranje raziskav in Komisijo, ki jih organizira EUROHOC ter nadalje izvaja „Science Europe“.

Pristop se osredotoča na ključne prednostne naloge, temelji na odgovornosti in ukrepih, vse zainteresirane strani pa so odgovorne za dejansko izboljšanje raziskovalnih sistemov EU znotraj svojih pristojnosti.

Reforme in ukrepi za vsako **prednostno nalogo**, ki se morajo začeti izvajati do leta 2014, so opredeljeni spodaj:

2.1. Učinkovitejši nacionalni raziskovalni sistemi

Odprta konkurenca na nacionalni ravni je ključna za pridobitev največje vrednosti iz javnega denarja, vloženega v raziskave. V zvezi s tem najboljši način, ki bi ga morale uresničiti vse države članice, vključuje:

- dodeljevanje sredstev s pomočjo javnih razpisov za zbiranje predlogov, ki jih ocenijo odbori vodilnih neodvisnih domačih in tujih strokovnjakov (medsebojni strokovni pregled²⁴), kar raziskovalce spodbudi k doseganju mednarodno konkurenčne ravni uspešnosti,
- ocenjevanje kakovosti raziskovalnih organizacij in skupin ter njihovih rezultatov kot temelj institucionalnih odločitev glede financiranja – medsebojni strokovni pregled je lahko del takega ocenjevanja in lahko dolgoročno vodi do sprememb v organizaciji.

²⁰ Federativni in reprezentativni organi javnih in zasebnih raziskovalnih subjektov (vključno z raziskovalci, univerzami ter organizacijami za financiranje in izvajanje raziskav) ter njihovih članov.

²¹ Sklepi Sveta 10231/08 iz maja 2008, 16767/08 iz decembra 2008, 9956/09 iz maja 2009; resoluciji Sveta 17159/09 iz decembra 2009 in 10255/10 iz maja 2010.

²² 2009 EZF/EUROHOC – „Vision on a Globally Competitive ERA and their Road Map for Actions“

²³ Lizbona 2009, Zürich 2010, Tartu 2011, Bled 2012.

²⁴ Glavna načela, določena v „prostovoljnih smernicah o okvirnih pogojih za skupno načrtovanje programov za raziskave“, ERAC – GPC, 2010.

Čeprav se lahko razmerje med tema dvema pristopoma razlikuje, bi morala biti v središču odločitev glede financiranja raziskovanja v vseh državah članicah, da bi se odpravila odstopanja v uspešnosti v celotni EU.

Države članice so pozvane, da:

- uvedejo ali izboljšajo konkurenčno financiranje z javnimi razpisi za zbiranje predlogov in institucionalnimi ocenjevanji kot glavnima načinoma dodeljevanja javnih sredstev za raziskave in inovacije ter pri tem uvedejo potrebne zakonodajne reforme
- zagotovijo, da vsi javni organi, ki so odgovorni za dodeljevanje sredstev za raziskave, uporabljajo glavna načela mednarodnega medsebojnega strokovnega pregleda

Komisija bo:

- podpirala vzajemno učenje in izmenjavo dobrih praks med državami članicami pri odpravi nacionalnih pravnih in drugih ovir pri ERP za prednostne naloge, ki so določene v tem sporočilu
- s pomočjo platforme pametne specializacije podpirala države članice in regije pri uporabi strukturnih skladov pri razvoju raziskovalne zmogljivosti in strategij pametne specializacije ter pri tem podpirala skupno načrtovanje raziskovalnih programov v skladu s cilji kohezijske politike
- podpirala predsednike v ERP pri spodbujanju strukturnih sprememb v institucijah za dvig njihove raziskovalne zmogljivosti na mednarodno raven odličnosti

2.2. Optimalno nadnacionalno sodelovanje in konkurenca

Skupno soočanje z velikimi izzivi

EU mora nujno in usklajeno ukrepati, da bo dosegla raven prizadevanja in vpliva, ki jo potrebuje za soočanje z velikimi izzivi z omejenimi razpoložljivimi javnimi sredstvi za raziskovanje. Strateški raziskovalni načrti, ki so bili razviti v skladu s pobudami za skupno načrtovanje programov, kaže zavezo držav članic do spopadanja z velikimi izzivi, h kateri sta leta 2009 pozvala Lundska deklaracija²⁵ in Svet²⁶. Skupno načrtovanje programov ima tudi večji potencial za boljšo uveljavitev sodelovanja z mednarodnimi partnerji. Vendar izvajanje do zdaj še ni bilo uspešno. Bistveno je omogočiti nadnacionalne raziskave in inovacije z izkoriščanjem sinergij med nacionalnimi in mednarodnimi programi ter strateško uskladiti različne vire nacionalnih in drugih sredstev na ravni EU, ne pa s pomočjo čezmejnega financiranja samega po sebi. Stopnja usklajenosti je trenutno premajhna, da bi resno vplivala

²⁵

http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.8460!menu/standard/file/lund_declaration_final_version_9_july.pdf – podprlo jo je 350 raziskovalcev, vlagateljev, predstavnikov podjetij in politikov na konferenci švedskega predsedstva „Novi svetovi, nove rešitve“ julija 2009 in priznal Svet http://ue.eu.int/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/intm/110310.pdf.

²⁶

Sklepi Sveta 16127/09 iz decembra 2009.

na velike in zapletene izzive²⁷. Razlog za to so deloma razlike med nacionalnimi pravili financiranja in postopki izbora, deloma pa je to vprašanje politične volje.

Ustvariti je treba pogoje, na podlagi katerih bodo imele vse države članice koristi od okrepljenega čezmejnega sodelovanja in konkurence, s pomočjo:

- opredelitve skupnih prednostnih nalog in skupnih raziskovalnih načrtov, ki temeljijo na pobudah za skupno načrtovanje programov in vnosu strateških dejavnosti, ki so usmerjene v prihodnost,
- izvajanja skupnih raziskovalnih načrtov, kjer je mogoče, s pomočjo skupnih ali vsaj usklajenih razpisov med državami članicami, ki temeljijo na skupnih mednarodnih medsebojnih strokovnih pregledih in prinašajo primerljiva merila za vse predloge. To bi zagotovilo vseevropsko konkurenco, ki prinaša ugodnosti, ki jih države članice že širše priznavajo (skoraj vse redno sodelujejo v skupnih razpisih ERA-NET in nekatere se prav zato odločijo, da podelijo nacionalna sredstva raziskovalcem na rezervnem seznamu ERC). Obenem bi natančno opredelila nacionalne prednosti in slabosti na vsakem področju v EU in tako pomagala državam članicam, da se odločijo, na katerih področjih naj se specializirajo,
- skupnega izvajanja in/ali financiranja razpisov in projektov, ki temeljijo na dosedanjih izkušnjah ter določbah za javno-javna partnerstva v pobudi Obzorje 2020. Zato morajo biti nacionalna pravila o financiranju skladna in združljiva s skupnimi evropskimi standardi.

Skupne raziskovalne načrte bi bilo treba, kadar je to ustrezno in primerno, izvajati v sodelovanju z državami, ki niso članice EU.

Države članice so pozvane, da:

- povečajo prizadevanja za izvajanje skupnih raziskovalnih načrtov, ki se spopadajo z velikimi izzivi, razširjajo informacije o dejavnostih na dogovorjenih prednostnih področjih in zagotavljajo, da se na teh področjih dodelijo zadostna nacionalna sredstva, ki so in strateško usklajena na evropski ravni, ter da se izvede skupno naknadno ocenjevanje
- zagotovijo medsebojno priznavanje ocenjevanj, ki so v skladu z mednarodnimi standardi medsebojnih strokovnih pregledov in so temelj odločitev o nacionalnem financiranju
- odpravijo pravne in druge ovire pri čezmejni interoperabilnosti nacionalnih programov ter dovolijo skupno financiranje ukrepov, vključno s sodelovanjem z državami, ki niso članice EU, kadar je to ustrezno

Zainteresirane raziskovalne organizacije so pozvane, da:

- se sporazumejo o skupnih načelih financiranja, npr. o upravičenih stroških, poročanju zahtev itd., da postanejo nacionalni raziskovalni programi skladni, (čezmejno) interoperabilni in preprostejši za raziskovalce

²⁷

Nadnacionalno financiranje je leta 2010 znašalo le 0,8 % GBAORD.

- nadalje razvijejo in vpeljejo modele „vodilna agencija“, „denar sledi sodelovanju“, „denar sledi raziskovalcu“ in druge modele za čezmejno sodelovanje
- vodijo uporabo sinhroniziranih razpisov z, kadar je mogoče, enotnim skupnim mednarodnim medsebojnim strokovnim pregledom predlogov, ki je temelj odločitev o financiranju

Komisija bo:

- sledila, spodbujala in sodelovala v javno-javnih partnerstvih za soočanje z velikimi izzivi, kot je določeno v sporočilu o partnerstvih na področju raziskav in inovacij²⁸, da se uravnovesijo prispevki držav članic in zagotovi tesno sodelovanje z ustreznimi dejavnostmi v okviru pobude Obzorje 2020
- na podlagi informacij držav članic opredelila dejavnosti na dogovorjenih prednostnih področjih, z namenom prepoznavanja prednosti, slabosti, vrzeli in podvajanj
- podpirala države članice in organizacije za financiranje raziskav pri izvajanju skupnih mednarodnih medsebojnih strokovnih pregledov in določanju standardov financiranja – npr. s pomočjo oznake ERP, ki prepozna najboljšo prakso pri čezmejnih raziskovalnih dejavnostih

Učinkovite naložbe v raziskovalne infrastrukture in njihova uporaba

Odlične raziskave so odvisne od objektov na svetovni ravni in raziskovalnih infrastruktur (RI), vključno z e-infrastrukturami, ki temeljijo na IKT (eRI). Take RI privlačijo nadarjene ljudi ter spodbujajo inovacijske in poslovne priložnosti. eRI zlasti omogočajo vedno bolj pogoste podatkovno zahtevne skupne raziskave, ki jih izvajajo geografsko razpršene skupine – eScience. Izziv je zagotoviti zavezo nacionalnih organov k izvajanju programa napredka ESFRI, doseči najugodnejšo ponudbo iz naložb na vseh ravneh, premagati ovire pri vzpostavitvi in delovanju ter raziskovalcem zagotoviti odprt dostop do RI po vsej Evropi. Unija inovacij vključuje zavezo k izpolnitvi ali začetku vzpostavitve do 60 % prednostnih RI programa napredka ESFRI, ki so v vseevropskem interesu do leta 2015. Za to je potrebna naložba, ki presega sredstva posameznih držav – združevanje regionalnih, nacionalnih sredstev in sredstev EU je torej nujno, zlasti za RI ERIC, vključno z razpršenimi objekti, ki zahtevajo sodelovanje čim več držav članic z nacionalno in regionalno zmogljivostjo, ki je na svetovni ravni.

Mnogim novim RI koristijo mednarodni partnerji ali pa so evropske veje svetovnih omrežij. Ključno je zagotoviti nadzor stroškov in upravljanje svetovnih projektov. Skupina dvajsetih velikih gospodarskih sil (G20) se sooča s temi vprašanji, pri tem pa dejavno sodeluje tudi Komisija.

Države članice so pozvane, da:

- potrdijo finančne zaveze za oblikovanje in delovanje ESFRI, svetovnih, nacionalnih in regionalnih RI vseevropskega interesa, zlasti pri razvijanju nacionalnih programov napredkov in prihodnjih programov strukturnega sklada

²⁸

COM(2011) 572.

- odpravijo pravne in druge ovire pri čezmejnem dostopu do RI

Komisija bo:

- s pomočjo pobude Obzorje 2020 podpirala dostop do RI in stalno splošno integracijo raziskovalnih infrastruktur EU, zlasti tistih s statusom ERIC
- spodbujala države članice k povezovanju programov napredka RI s programom napredka ESFRI in strategijami pametne specializacije v raziskovalnih in inovacijskih programih, ki jih sofinancirata strukturna sklada, in tako krepila zmogljivost regij z omejenimi zmožnostmi, da gostijo in sodelujejo v RI vseevropskega in mednarodnega interesa
- podpirala programe usposabljanja za upravljanje takih RI
- v sodelovanju z ESFRI, e-IRG²⁹ in drugimi zainteresiranimi stranmi pripravila listino dostopa, ki določa skupne standarde, usklajena pravila in pogoje dostopa za uporabo RI
- sodelovala z ESFRI pri določanju prednostnih nalog za izvajanje programa napredka ter dajanju nasvetov in navodil državam članicam pri premagovanju pravnih, finančnih ali tehničnih ovir pri izvajanju
- skupaj z ERSFRI, e-IRG in drugimi zainteresiranimi stranmi opredelila skupna načela za ocenjevanje, merila za oceno učinka in orodja za spremljanje, ki se lahko uporabljajo pri regionalnih, nacionalnih in evropskih programih ter pomagajo združevati sredstva iz različnih virov
- z e-IRG sodelovala pri promociji uskladitve nacionalnih pristopov in pristopov EU k razvoju in uporabi eRI

2.3. Odprt trg dela za raziskovalce

Čeprav mobilnost raziskovalcev³⁰ prispeva k odličnosti, obstaja nekaj ovir, ki preprečujejo obstoj resničnega evropskega trga dela za raziskovalce³¹. Ena od najpomembnejših preprek je pomanjkanje transparentnega, odprtega zaposlovanja, ki temelji na dosežkih³², zato so raziskovalne kariere manj privlačne, ovira pa tudi mobilnost, enakost spolov in uspešnost raziskav.

Dodeljevanje dostopa nedržavljanom/nerezidentom do nacionalnih štipendij in prispevanje k njihovi čezmejni prenosljivosti bi olajšalo mobilnost³³. V nekaterih primerih to preprečujejo pravne in upravne ovire. Pobude kot „denar sledi raziskovalcu“³⁴ kažejo, kako je mogoče te ovire odpraviti in kako lahko države članice in raziskovalne organizacije organizirajo dostop do nacionalnih štipendij in njihovo prenosljivost, medtem ko še vedno zastopajo interese vseh strani.

²⁹ Posvetovalna skupina za e-infrastrukture www.e-irg.eu.

³⁰ V zadnjih treh letih je približno 30 % raziskovalcev EU delalo v tujini vsaj tri mesece (EK, 2010).

³¹ Glej tudi evropski program za posodobitev visokega šolstva COM(2011) 567.

³² Skupina strokovnjakov Komisije o poklicu raziskovalca 2012.

³³ Poročilo ERP SGHRM o dostopu in prenosljivosti štipendij 2012.

³⁴ 2009 EZF/EUROHORC – Vision on a Globally Competitive ERA and their Road Map for Actions

Druge ovire so med drugim kadrovske politike, katerih posledica so slabe možnosti poklicnega napredovanja za mlade raziskovalce, neustrezne prakse enakosti spolov, ovire pri socialni varnosti in nezadostna mobilnost med univerzami in podjetji, saj ima le eden od šestih raziskovalcev iz akademskih krogov izkušnje v zasebnem sektorju³⁵. Še vedno so prisotne ovire pri pravičnem priznavanju univerzitetnih diplom.

Države članice so pozvane, da:

- odpravijo pravne in druge ovire pri izvajanju odprtega in transparentnega zaposlovanja raziskovalcev, ki temelji na dosežkih
- odpravijo pravne in druge ovire, ki preprečujejo čezmejni dostop do nacionalnih štipendij in njihovo prenosljivost
- podpirajo izvajanje Deklaracije o zavezi³⁶ za zagotavljanje usklajenih uporabniku prilagojenih informacij in storitev raziskovalcem s pomočjo vseevropskega omrežja EURAXESS³⁷
- podpirajo vzpostavitev in delovanje strukturnih inovativnih programov doktorskega usposabljanja in uporabljajo načela o inovativnem doktorskem usposabljanju³⁸
- ustvarijo okvir omogočanja³⁹ za izvajanje strategij človeških virov za raziskovalce ter pri tem upoštevajo Listino in Kodeks⁴⁰

Zainteresirane raziskovalne organizacije so pozvane, da:

- oglašujejo vsa prosta delovna mesta na zaposlitvenem portalu EURAXESS in pri tem uporabljajo skupne profile, ki so bili vzpostavljeni znotraj evropskega okvira za poklicne poti v raziskavah⁴¹
- zapolnijo raziskovalna mesta v skladu z odprtimi in transparentnimi postopki zaposlovanja, ki temeljijo na dosežkih in so v sorazmerju s stopnjo položaja v skladu z osnovnimi načeli Listine in Kodeksa, tudi z osebami, ki niso državljani EU
- razvijejo strategije za podpiranje poklicnega razvoja raziskovalcev v skladu s strategijo človeških virov za raziskovalce
- opredelijo in izvajajo načela dostopnosti in prenosljivosti nacionalnih štipendij
- zagotovijo strukturirano doktorsko usposabljanje, ki temelji na načelih o inovativnem doktorskem usposabljanju

³⁵ Poročilo ERA SGHRM o poklicnem razvoju raziskovalcev 2012.

³⁶ V tej deklaraciji člani omrežja EURAXESS priznavajo cilje Euraxess.

³⁷ To povezuje štiri dejavnosti (delovna mesta, storitve, pravice in povezave), ki so posvečene poklicnemu napredovanju in mobilnosti raziskovalcev <http://ec.europa.eu/euraxess>.

³⁸ COM(2011) 567; sklepi Sveta 126375 iz novembra 2011.

³⁹ Poročilo ERA SGHRM o vprašanju človeških virov 2012.

⁴⁰ <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/strategy4Researcher>

⁴¹

http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/Towards_a_European_Framework_for_Research_Careers_final.pdf.

- razvijejo in izvajajo strukturne programe za povečanje mobilnosti med podjetji in univerzami⁴²
- **Komisija bo:**
- okrepila sodelovanje in usklajevanje znotraj omrežja EURAXESS, tako da bo omrežje postalo sredstvo, s katerim bodo raziskovalci dostopali do posebej prilagojene pomoči
- podpirala vzpostavitev evropskega akreditacijskega mehanizma za Listino in Kodeks, ki temelji na upravljanju človeških virov na univerzah in javno financiranih raziskovalnih institucijah
- podpirala delo „pionirske skupine“ držav pri doseganju samodejnega priznavanja primerljivih stopenj⁴³
- sprejela pobude za soočanje z ovirami socialne varnosti za raziskovalce v EU ter nadalje spodbujala vstop in bivanje raziskovalcev iz tretjih držav s:
 - pojasnjevanjem pravil EU v sporočilu o usklajevanju sistemov socialne varnosti za skupine delavcev z visoko stopnjo mobilnosti znotraj EU, tudi za raziskovalce
 - nadaljevala delo na direktivi o prenosljivosti pokojnin, ki vzpostavlja minimalne standarde za pridobitev in ohranitev pravic dodatnega pokojninskega zavarovanja⁴⁴
 - podpirala zainteresirane strani pri vzpostavljanju vseevropskega dodatnega pokojninskega sklada ali skladov za raziskovalce
 - ponovno pregledala Direktivo Sveta 2005/71/ES o posebnem postopku za dovolitev vstopa državljanom tretjih držav za namene znanstvenega raziskovanja

2.4. Enakost spolov in integracija načela enakosti spolov v raziskave

Kljub nacionalnim strategijam in strategijam na ravni EU o enakosti spolov evropske raziskovalne dejavnosti še vedno trpijo zaradi znatnega zmanjšanja in števila visoko kvalificiranih žensk in njihove neučinkovite uporabe. Letno povečanje števila raziskovalk je manjše od polovice letnega števila diplomantk doktorskega študija in premalo žensk je na vodilnih položajih ali vpletenih v sprejemanje odločitev. Leta 2005 si je Svet zastavil cilj, da bodo ženske zavzele 25 % vodilnih položajev v javnem raziskovalnem sektorju, vendar so ženske leta 2009 predstavljale le 13 % vseh voditeljev visokošolskih institucij⁴⁵. Integracija dimenzije spolov v načrtovanje, ocenjevanje in izvajanje raziskav je še vedno preveč omejena.

⁴² Podobni programu Marie Curie „Povezave in partnerstva med podjetji in univerzami“ in prihodnjemu nasledniku znotraj pobude Obzorje 2020.

⁴³ [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/Bucharest%20Communique%202012.pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Bucharest%20Communique%202012.pdf).

⁴⁴ COM(2012) 55.

⁴⁵ „SHE Figures 2009“.

Izziv je izboljšati vse te točke ter tako povečati kakovost in ustreznost raziskav. Komisija se je že zavezala, da bo manj zastopani spol predstavljal 40-odstotni delež v vseh njenih strokovnih skupinah in odborih, to pa bo izvajala znotraj pobude Obzorje 2020.

Države članice so pozvane, da:

- ustvarijo pravno in politično okolje ter spodbujajo:
 - odpravo pravnih in drugih ovir pri zaposlovanju, ohranitvi in poklicnem napredovanju raziskovalk v skladu s pravom EU o enakosti spolov⁴⁶
 - odpravo neravnovesja med spoloma pri postopku sprejemanja odločitev
 - okrepitev dimenzije spolov v raziskovalnih programih
- delujejo v partnerstvih z agencijami za financiranje, raziskovalnimi organizacijami in univerzami za spodbujanje kulturne in institucionalne spremembe pri vprašanju spolov – listine, sporazumi o storitvah, nagrade
- zagotovijo, da vsaj 40 % manj zastopanega spola sodeluje v odborih, ki sodelujejo pri zaposlovanju/poklicnem napredovanju ter pri vzpostavitvi in ocenjevanju raziskovalnih programov

Zainteresirane raziskovalne organizacije so pozvane, da:

- izvajajo institucionalne spremembe, povezane z upravljanjem človeških virov, financiranjem, sprejemanjem odločitev in raziskovalnimi programi, s pomočjo načrta za enakost med spoloma, katerih cilj je:
 - izvajanje ocen učinka/revizij postopkov in praks za prepoznavanje razlikovanja na podlagi spola
 - izvajanje inovativnih strategij za odpravljanje vsakršnega razlikovanja
 - določitev ciljev in spremljanje napredka s pomočjo kazalnikov

Komisija bo:

- spodbujala enakost spolov in integracijo dimenzije spolov v programe in projekte v okviru Obzorja 2020, vse od osnovanja in izvajanja do ocenjevanja, vključno z uporabo spodbud
- leta 2013 predlagala *Priporočilo državam članicam* s skupnimi smernicami za institucionalne spremembe pri promociji enakosti spolov na univerzah in raziskovalnih institucijah.

2.5. Optimalno kroženje, dostop do znanstvenih spoznanj in njihovega prenosa

Raziskavam in inovacijam koristi, če znanstveniki, raziskovalne institucije, podjetja in državljani dostopajo do, širijo in uporabljajo obstoječe znanstveno znanje ter lahko pravočasno izrazijo svoja pričakovanja ali skrbi o takih dejavnostih. Glavni izziv je širše izvajanje odprtega dostopa – tj. brezplačnega spletnega dostopa do in uporabe javno financiranih znanstvenih publikacij in podatkov – zaradi neenakomernega stanja v zvezi z napredkom politik držav članic na tem področju. Na splošno moramo za povečanje gospodarskega vpliva raziskav spodbujati odprte inovacije, povezave med raziskavami,

⁴⁶ Glej Direktivo 2006/54/ES.

podjetji in izobraževanjem (trikotnik znanja) s pomočjo Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (EIT) ter zlasti prenos znanja med javnimi raziskovalnimi institucijami in zasebnim sektorjem, pri tem pa spoštovati pravice intelektualne lastnine. Ker večina ustvarjanja znanja in njegov prenos poteka s pomočjo digitalnih sredstev, je treba s spodbujanjem digitalnega ERP odpraviti vse ovire, ki preprečujejo neoviran spletni dostop do digitalnih raziskovalnih storitev za sodelovanje, računalništvo in dostop do znanstvenih informacij (e-Science) ter e-infrastruktur. Pri raziskovalnem sodelovanju z državami, ki niso članice EU, bi bilo treba preudarno upoštevati tudi različne vrste prenosa znanja, kroženja in dostopa.

Države članice so pozvane, da:

- opredelijo in uskladijo svoje politike o dostopu do in ohranjanju znanstvenih informacij⁴⁷
- zagotovijo, da javne raziskave prispevajo k odprti inovativnosti ter spodbujanju prenosa znanja med javnim in zasebnim sektorjem s pomočjo nacionalnih strategij prenosa znanja
- uskladijo politike dostopa in uporabe za javne raziskovalne e-infrastrukture in e-infrastrukture, ki so povezane z izobraževanjem, ter za s tem povezane digitalne raziskovalne storitve, ki omogočajo konzorcije različnih vrst javnih in zasebnih partnerjev
- sprejmejo in izvajajo nacionalne strategije za elektronsko identifikacijo za raziskovalce ter jim podelijo nadnacionalni dostop do digitalnih raziskovalnih storitev

Zainteresirane raziskovalne organizacije so pozvane, da:

- sprejmejo in izvajajo ukrepe odprtega dostopa za publikacije in podatke, ki nastanejo pri javno financiranih raziskavah
- izvajajo in spodbujajo uporabo elektronske identifikacije in digitalnih raziskovalnih storitev
- zagotovijo optimalno medsebojno delovanje, povezovanje in strateško partnerstvo med univerzami in podjetji ter opredelijo skupne raziskovalne načrte za čim večjo uporabo rezultatov raziskav
- izboljšajo prepoznavanje in strokovnost dejavnosti prenosa znanja ter okrepijo vlogo uradov za prenos znanja

Komisija bo:

- vzpostavila odprt dostop do znanstvenih publikacij kot splošno načelo za vse projekte znotraj pobude Obzorje 2020, ki jih financira EU, in razvila prožen pristop za raziskovalne podatke, ki bo upošteval različna znanstvena področja in interese, povezane s podjetji
- nadaljevala s financiranjem projektov, povezanih z odprtim dostopom

⁴⁷

Komisija namerava kmalu sprejeti sporočilo in priporočilo o tej temi.

- sprejela sporočila in priporočila državam članicam o dostopu do in ohranjanju znanstvenih informacij v digitalni dobi
- predlagala program napredka za razvoj e-infrastruktur za podporo e-Science s pomočjo odprtega dostopa do raziskovalnih orodij in virov
- podpirala dejavnosti za večje ozaveščanje zainteresiranih strani o odprtem dostopu in e-Science
- s pomočjo ocenjevanja obstoječih pobud razvila obsežen pristop politike do odprte inovativnosti in prenosa znanja ter se o njem posvetovala z zainteresiranimi stranmi
- sodelovala z zainteresiranimi stranmi pri razvoju svežnja vzorcev konzorcijskih pogodb za izboljšanje prenosa znanja
- spodbujala forum držav članic za redno izmenjavo in poročanje o nacionalnem razvoju na področju zagotavljanja, sprejema in uporabe digitalnih raziskovalnih storitev

3. POGOJI ZA USPEH – POLITIČNA VOLJA, ODGOVORNOST, NAČINI IZVAJANJA IN TRANSPARENTNOST

Države članice – glavni akterji

Najprej morajo države članice izvesti potrebne nacionalne reforme in vzpostaviti potrebne pogoje za dokončno oblikovanje ERP. Podpirati morajo tudi izvajanje teh reform z olajševanjem ukrepov, za katere so odgovorne organizacije za financiranje in izvajanje raziskav. Za optimalno izvajanje bodo potrebne tako stalne kot priložnostne delovne skupine in postopki ter usmerjanje Sveta na najvišji ravni⁴⁸. To se lahko delno doseže s prilagoditvijo obstoječih odborov in skupin ERP, kot je ERAC, ki je glavni svetovalni organ Svetu in Komisiji v zvezi s politiko ERP, katerega mandat bo ponovno pregledan konec leta 2012⁴⁹. Države članice morajo igrati vlogo tudi pri spremljanju in ocenjevanju napredka ter podpiranju političnega usmerjanja v kontekstu letnega cikla evropskega semestra.

Raziskovalne zainteresirane strani – pospeševanje izvajanja

Raziskovalne zainteresirane organizacije bi morale prevzeti odgovornost za ukrepe ERP, ki se nanašajo na njih znotraj meja svojih pooblaščenih avtonomij in jurisdikcij, kot jih določijo nacionalni organi. Ustrezne raziskovalne zainteresirane organizacije bodo pozvane, da s komisarko podpišejo splošno skupno izjavo o svoji pripravljenosti delovanja za dokončno oblikovanje ERP. Morale bi tudi določiti posebne ukrepe ERP, ki jih bodo sprejele v smislu časovnega okvira, končnih izsledkov in javnega poročanja o napredku itd., v memorandumu o soglasju, ki ga podpišejo skupaj s Komisijo ali v enostranski izjavi, s katero obveščajo svoje nacionalne organe in druge partnerje.

⁴⁸ Svet se lahko sklicuje tudi na letne ministrske konference ERP, ki vključujejo pridružene države z mnenjem ERAC in Komisije.

⁴⁹ Resolucija Sveta št. 10255/10 iz maja 2010.

Komisija – večja podpora

Komisija bo sprejela zgoraj navedene ukrepe, za katere je odgovorna, pri drugih ukrepih pa bo podpirala države članice in zainteresirane organizacije. Zagotovila bo, da bo pobuda Obzorje 2020 pomagala svetovati pri dokončnem oblikovanju in delovanju ERP od leta 2014, ter podpirala ukrepe v skladu z ERP, ki se navezujejo na raziskovalni poklic in mobilnost, spol, čezmejno sodelovanje, odprt dostop, prenos znanja ter infrastrukture. Zagotovila bo vključeno politiko razvoja ERP s podpiranjem strukturiranega dialoga z raziskovalnimi zainteresiranimi organizacijami in ustreznimi organi civilne družbe – npr. v obliki platforme, posvečene zainteresiranim stranem.

Transparentno spremljanje

Pristop okrepljenega partnerstva, ki je predstavljen v tem sporočilu, ne nadomešča zakonodaje, niti ne izključuje pravice Komisije do predložitve zakonodajnih predlogov, ki temeljijo na novih določbah v PDEU, povezanih z ERP. Komisija bo zato razvila okvirni mehanizem spremljanja ERP (EMM), ki temelji na kazalnikih⁵⁰ vseh ukrepov za spremljanje reform politik ERP in njihovega izvajanja, za zagotavljanje transparentnosti Svetu, Evropskemu parlamentu in znanstveni skupnosti, ter bo temelj za njene prihodnje odločitve. Komisija bo ugotovila osnovno situacijo leta 2012 s pomočjo uradnih statističnih podatkov in rezultatov študij/raziskav. Prvo letno poročilo o napredku ERP leta 2013, ki bo posredovano Svetu in Evropskemu parlamentu, bo primerjalo osnovo z ukrepi, ki jih bodo države članice napovedale po tem sporočilu. Od leta 2014 bo Svetu in Evropskemu parlamentu posredovana celotna ocena napredka. V primeru nezadostnega napredka se bo razmislilo med različnimi možnostmi, vključno zakonodajnimi možnostmi, ki temeljijo na novih določbah v PDEU, ki so določene v priloženi oceni učinka. Spremljanje bo tesno povezano z evropskim semestrom in bo ohranjalo doslednost z drugimi ustreznimi dejavnostmi spremljanja – npr. za Unijo inovacij in pobudo Obzorje 2020.

⁵⁰ Glej okvirni seznam iz Priloge k delovnemu dokumentu služb Komisije o oceni učinka – npr. delež nacionalnega javnega proračuna za raziskave in razvoj, dodeljenega konkurenčnemu financiranju projektov, kot kazalnik učinkovitosti nacionalnega raziskovalnega sistema ali delež prostih raziskovalnih delovnih mest v celotni EU, ki se oglašujejo na Euraxess kot kazalnik odprtega zaposlovanja.